

ЖУРНАЛІСТИКА: ПРОФЕСІОНАЛІЗМ І ЕТИКА. ВНЕСОК КАТОЛИЦЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ*

У вітальному слові з нагоди відкриття магістерської програми з журналістики в Українському католицькому університеті автор звертається до студентів та викладачів із закликом плекати професійну журналістську етику. Етично свідома журналістика сприятиме не лише зростанню суспільного добробуту та розбудові громадянського суспільства, а й утвердженню людської гідності. Головна етична цінність у сфері журналістики – турбота про правду – тісно пов'язана з християнськими цінностями, які повинні прищеплюватися майбутнім журналістам у католицькому університеті.

Ключові слова: професійна етика, журналістика, соціальне вчення Католицької Церкви, громадянське суспільство.

Я дуже радий, що мені випала нагода разом із вами взяти участь в урочистому відкритті магістерської програми з журналістики в Українському католицькому університеті. І мені особливо приємно ділити цю трибуну з видатними, досвідченими журналістами. Зі свого боку, я хочу звернутися до Вас як людина, що працює задля того, щоб якомога більше людей усвідомили важливість засобів соціальної комунікації для суспільства і для самої Церкви. Протягом останніх кількох років Папська Рада в справах засобів соціальної комунікації, у якій я за секретаря, заохочує суспільство замислитися над радикальною трансформацією, що її ми переживаємо. Бачимо дедалі швидший розвиток технологій, які забезпечують і полегшують спілкування між людьми. Однак цю революцію в інформаційних і комунікаційних технологіях не можна трактувати суто інструментально: йдеться не просто про те, що зростає обсяг, швидкість, ефективність

* Промова, виголошена 20 вересня 2011 року у Львові, на відкритті магістерської програми з журналістики в Українському католицькому університеті.

і доступність комунікації та обміну інформацією. Одночасно міняється й сам спосіб використання цих технологій для спілкування, навчання, взаємодіяння. Культура комунікації змінюється на рівні парадигм. З цього погляду ваше рішення започаткувати магістерську програму з журналістики вельми своєчасне, і його можна тільки привітати.

Папа Бенедикт XVI у посланні з нагоди 42-го Всесвітнього дня засобів соціальної комунікації в 2008 році відзначив: «Сьогодні багато хто вважає, що в цій сфері потрібна своєрідна “інфоетика”, – точно так само, як у медицині й науках про життя є своя біоетика».¹ Ця ідея викликала великий резонанс у суспільстві й була потрактована як заклик до створення нової дисципліни – «інформаційної етики».

Широка громадськість, у тому числі й негатолики та взагалі невіруючі, позитивно сприйняли цей заклик. Щоб бути точним, треба зауважити, що концепцію особливої «інформаційної етики» створив – усупереч деяким твердженням – аж ніяк не папа: Бенедикт XVI тільки підхопив і підтримав ідею, яка вже певний час циркулювала в ЮНЕСКО та в академічному середовищі. Реакція людей на те, що папа використав цей термін, показує, насамперед, що сучасне суспільство відчуває потребу в уважнішому трактуванні етичних аспектів комунікації. Папське послання, що називається «Мас-медія на роздоріжжі між саморекламою і служінням: шукати правди, щоб ділитися нею з іншими», стисло викладає деякі ключові етичні засади й цінності, якими повинні керуватися професіонали в галузі комунікації. Разом із ранішим – і часто залишаним без уваги – документом нашої Ради під назвою «Етика в комунікації»², що вийшов 2000 року, папське послання 2008 року може стати великою підмогою для тих, хто шукає певних загальних вказівок для розроблення курсу або навчальної програми з медія-етики.

В останні кілька місяців питання журналістської етики опинилися в центрі уваги громадськості. Викриття в Британії та в інших країнах деяких абсолютно неприйнятних форм збору інформації, пов'язаних із грубим втручанням у приватне життя, спонукали багатьох представників сфери мас-медія поставити самим собі гострі питання й задуматися над суттю своєї професії, а громадськість і політичні інституції почали вимагати від мас-медія більшої підзвітності. Щоб такий громадський запит на свідомішу в етичному плані журналістику міг стати поштовхом до оновлення журна-

¹ *Messaggio del Santo Padre Benedetto XVI per la XLII Giornata mondiale delle comunicazioni sociali I mezzi di comunicazione sociale: al bivio tra protagonismo e servizio. Cercare la Verità per dividerla* (4 трав. 2008). Текст доступний на сайті: <http://www.vatican.va> (прим. ред.).

² Pontificio consiglio delle comunicazioni sociali. *Etica nelle comunicazioni sociali* (4 черв. 2000). Текст доступний на сайті: <http://www.vatican.va> (прим. ред.).

літської професії, треба дослідити саму природу цієї професії та її значення для розбудови здорового громадянського і політичного суспільства.

Етика і журналістика: внутрішній зв'язок

Гадаю, що роздуми над самою ідеєю професії можуть стати слушною вихідною точкою для розважань про те, як факультети або школи журналістики повинні навчати етики майбутніх професіоналів комунікації. Обличчя професії – це люди, що володіють певним спеціалізованим знанням і досвідом, а отже, можуть надавати широкій громадськості істотні послуги й задовольняти важливі людські потреби. Лікарі – це фахівці з охорони здоров'я, адвокати – фахівці в галузі захисту прав та інтересів людей, а також таких суспільних благ, як справедливість, порядок тощо. В усіх випадках професіонали з огляду на саму природу своїх умінь та досвіду зобов'язані обстоювати чи то пак сповідувати (*profess*) певні цінності. Ці цінності не нав'язуються їм зовні, а визначаються самою природою професії, до якої вони мають честь належати. А отже, роздуми про журналістську етику теж мають розпочинатися з роздумів про природу вмінь і досвіду, який повинні мати професіонали в цій галузі, і про те людське добро, якому вони покликані служити. Навіть дуже поверхові розмірковування показують, що для журналістів *головна етична цінність – це турбота про правду*. Папа Бенедикт XVI сформулював цю думку у зверненні до учасників конгресу «Ідентичність і місія факультету журналістики в католицькому університеті»³, який наша Рада зорганізувала в травні 2008 року:

Очевидно, що осердям будь-яких поважних роздумів про природу й мету людської комунікації має бути прагнення з'ясувати правду. Журналіст може мати на меті поінформувати, просвітити, розважити, переконати або втішити людей, але в підсумку вартість будь-якого повідомлення полягає в його правдивості [...]. Мистецтво комунікації з природи своєї пов'язане з етичними цінностями, з чеснотами, що лежать в основі моралі.

Звертаючись до тих, хто навчає цього мистецтва інших, понтифік додав:

У світлі такого розуміння комунікації я закликаю вас як працівників освіти плекати й винагороджувати пристрасть до правди й добра, що завжди така сильна в душах молоді. Допоможіть молодим без останку віддатися пошукові правди. Але навчіть їх також, що їхня жага

³ Address of His Holiness Benedict XVI to the participants at a convention on the theme: "Identity and Mission of a Communications Faculty in a Catholic University" organized by the Pontifical Council for Social Communication (23 трав. 2008). Текст доступний на сайті: <http://www.vatican.va> (прим. ред.).

правди, якій іде тільки на користь певний методологічний скептицизм, – особливо в питаннях, що становлять суспільний інтерес, – не повинна перекручуватися й перероджуватися в релятивістський цинізм, що з ходу відкидає або ігнорує будь-які вимоги правди і краси.

Часто доводиться чути розмови про *професійну автономію*, які, здебільшого, пов'язані з прагненням ствердити етичну відповідальність певної професії. Дехто, скажімо, заявляє, що професія сама має формулювати свої підставові етичні цінності й зобов'язання. Етичні принципи не можуть бути нав'язані професії ззовні, – етика повинна народжуватися з роздумів і досвіду «вдумливих практиків». Спеціалісти в царині етики: богослови, філософи, правники – можуть допомогти представникам тої чи іншої професії зрозуміти й оцінити найголовніші теорії і традиції формальних етичних розумувань; вони також можуть допомогти фахівцям виробити, сформулювати й кодифікувати норми етичної відповідальності. Однак етику не слід залишати на відкуп так званим експертам. Створення поважної професійної етики потребує співпраці між тими, хто має формальну освіту в галузі етики, і тими, хто з власного досвіду розуміє, як працюють визначальні для цієї професії знання та вміння. В університетському контексті важливо не те, чи «курс етики» читатимуть спеціалісти з кафедри богослов'я або філософії, чи, навпаки, цей курс читатиметься без їхньої участі. Важливо, щоб це був продукт поважної, поставленої на сталу основу міждисциплінарної співпраці.

Професійна етика: деякі дороговкази

У царині професійної етики спроба визначити етичні обов'язки фахівця зазвичай ґрунтується на аналізі тих *фундаментальних потреб людини*, котрим покликана служити ця професія. Ми вже вказували на ключове значення, яке має вірність правді при поширенні знання та інформації, кінцевих для того, щоб окремі особи могли ухвалювати відповідальні рішення, а суспільство – процвітати. Про це йде мова в уже згаданому документі «Етика в комунікації»:

Мас-медія покликані служити людській гідності, допомагаючи людям жити в добробуті й бути активними членами громади. А для цього мас-медія повинні спонукувати людей до того, щоб вони були свідомі своєї людської гідності, вчилися розуміти думки й почуття інших, культивували відчуття відповідальності одне перед одним і зростали в особистій свободі, шануючи свободу інших і будучи завжди готовими до діалогу.

Цей документ також розкриває значення мас-медія в утвердженні людського добробуту в різних сферах життя. Зокрема, у сфері економіки:

Ринок може багато в чому прислужитися людині (пор. *Centesimus annus*, 34), а мас-медія відіграють незамінну роль у ринковій економіці. Засоби соціальної комунікації – опора бізнесу та комерції [...], вони сприяють відповідальній конкуренції, яка слугує загальносуспільним інтересам, і розповідають про наявність, властивості, якість різних продуктів, допомагаючи людям робити свідомий вибір.

У сфері політики:

Засоби соціальної комунікації конче потрібні в сучасному демократичному суспільстві. Вони розповідають про події та проблеми, про діяльність посадовців і кандидатів на державні посади. Вони дають змогу провідникам суспільства швидко й безпосередньо спілкуватися з громадськістю. Мас-медія – важливий інструмент контролю, бо ж вони виводять на яв некомпетентність, корупцію, зловживання довірою і показують важливість компетентності, громадянського духу й вірності обов'язкові.

У сфері культури:

Засоби соціальної комунікації забезпечують людям доступ до літературних, драматургічних, музичних та інших мистецьких творів, що були б недоступні їм іншим чином, а цим самим сприяють розвитку людини під оглядом знання, мудрости, краси.

У сфері освіти:

Мас-медія – важливий інструмент освіти, що може застосовуватись у дуже різному контексті – від шкільної лави й до робочого місця – і на різних етапах життя.

У сфері релігії:

Мас-медія здатні істотно збагатити релігійне життя багатьох людей. Вони поширюють новини та інформацію про пов'язані з релігією події, ідеї, особистостей. Вони також слугують засобом евангелізації та катехизації.

У своїх цікавих розмірковуваннях про етику і відповідальність у роботі засобів масової інформації британський філософ Онора О'Ніл наголошує на значенні *довіри* для суспільного добробуту. Вона говорить про важливу роль мас-медія в забезпеченні громадської підзвітності різних лобістських груп і в контролі за їхньою добросовісністю, але наголошує, що це покладає на мас-медія й певну відповідальність, пов'язану з належним виконанням цієї ролі:

Якщо мас-медія вводять в оману або якщо читачі не мають змоги оцінити достовірність їхніх повідомлень, то це отруєє саме джерело

публічного дискурсу й громадського життя. Нові інформаційні технології можуть мати антиавторитарний потенціал, але – парадоксальним чином – часто використовуються в антидемократичний спосіб. Вони підривають нашу здатність оцінювати твердження інших і визначати, хто вартий нашої довіри, а хто ні.⁴

Щоби знання й уміння фахівців із соціальної комунікації використовувалися для утвердження справжнього загальнолюдського добра та щоб мас-медія могли сповна зреалізувати свій величезний потенціал, ці фахівці повинні неухильно додержувати свого морального обов'язку ставити *інтереси інших* над власними частковими потребами. Один із богословів-моралістів визначив суть цього обов'язку як вимогу, щоб фахівці розглядали свої знання й уміння не як «свою власність, що забезпечує особисту фінансову вигоду та соціальний статус», а як талант, що має служити іншим, навіть якщо це служіння пов'язане з великими особистими зусиллями чи жертвами. Професія ніколи не має заходити в конфлікт із покликанням. У сфері медицини людина вже зрозуміла, що не слід робити всього того, що ми, в принципі, можемо зробити. Це саме можна сказати й про сферу соціальної комунікації: не все, що технічно можливе, є морально допустиме. Справжнє мірило прогресу – це не технічна чи логістична ефективність нових засобів комунікації, а те, яким цілям вони слугують. Тож перед працівниками сфери мас-медія, які використовують новітні технології, постає вибір. Вони можуть добиватися, щоб нові технології та пов'язані з ними широкі можливості в плані комунікації допомагали індивідам і спільнотам у їхньому пошуку правди, а можуть, маніпулюючи індивідами та спільнотами, використовувати ці технології у власних інтересах і (або) в інтересах тих, кого вони репрезентують.

Тільки тоді, коли ці технології використовуються *в ім'я добробуту окремих осіб і людських спільнот*, ми можемо називати їх справжніми інструментами прогресу. В енцикліці «*Caritas in veritate*» папа Бенедикт XVI наголосив на потребі належного використання нових технологій:

Те, що засоби соціальної комунікації збільшують можливості для взаємозв'язку та поширення різного роду ідей, ще не означає, що вони сприяють людській свободі, інтернаціоналізації розвитку чи утвердженню демократії для всіх. Задля досягнення цих цілей мас-медія повинні зосередитися на обстоюванні гідності людей і народів, вони повинні надихатися любов'ю до ближнього і служити правді, добру, природному й надприродному братерству.⁵

⁴ Onora O'Neill. Licence to Deceive (публічна лекція на радіо Бі-бі-сі, 2002 рік). Текст доступний на сайті: <http://www.bbc.co.uk> (прим. ред.).

⁵ Бенедикт XVI. Енцикліка *Caritas in veritate* (29 черв. 2009), п. 73.

Факультети соціальної комунікації повинні спонукувати працівників мас-медіа уважніше ставитися до покладеної на них великої відповідальності й додержувати найвищих стандартів своєї професії. Зокрема, треба зміцнювати медіа-фахівців у їхній готовності розповідати правду й боронити її «перед усіма тими, хто заперечує або знищує її». Треба закликати професіоналів від мас-медіа обстоювати етичні засади своєї професії, а також «ключове значення та невід'ємну гідність людської особи». Слід нагадувати їм про те, що змагання за аудиторію, комерційний тиск та ідеологічні упередження *можуть змусити їх відхилитися від цього етичного стандарту*. Цікаво відзначити, що ніхто не намагався захищати на рівні етичних принципів усі ті сумнівні методи журналістської роботи, що були викриті в ході недавніх скандалів у сфері мас-медіа (свідома дезінформація, грубе втручання в приватне життя, плагіят, маніпулювання джерелами інформації), – ця етична криза мала місце на екзистенційному, а не на епістемологічному рівні. Тут, однак, можна слушно запитати: яким же є рівень професійної культури в медіа-організаціях, котрі допускали використання таких методів або не спромоглися виявити й заборонити їх? Слід спонукувати фахівців мас-медіа звертати особливу увагу на інституційну культуру середовища, в якому вони працюють, і застерігати їх про небезпеку перетворення мас-медіа на рупор «економічного матеріалізму та етичного релятивізму».

Відмітною ознакою професійної етики, яка могла б допомогти сучасним факультетам соціальної комунікації сформуванню належного підходу до етичних питань, є *структури контролю та звітності*. Американський фахівець з етики Вільям Ф. Мей якось зазначив, що в сучасній професійній етиці мірилом моральності дуже часто є не так особисте додержання певних моральних засад, як мужність вимагати звіту від інших. Навчання мало б зацуплювати майбутнім фахівцям розуміння того, що означає бути приналежним до певної професії – до спільноти, яка прагне зміцнювати етичну позицію своїх членів і без вагань відрікається від неетичних та деструктивних методів.

У контексті *нових цифрових засобів комунікації* варто звернути увагу на те, що етична відповідальність окремих журналістів і мас-медіа в цілому значно зросла, але й нести її стало значно важче. Одним із наслідків змін у структурі сучасної журналістики стало те, що дедалі менша кількість професійних журналістів змушена обробляти дедалі більший обсяг інформації. Тому завжди є небезпека того, що журналісти будуть не в стані ґрунтовно й критично проаналізувати весь цей масив інформації, тобто не зможуть дати раду з так званим «інформаційним перевантаженням». Є реальна небезпека, що наш культурний дискурс стане надто поверховим. Архиепископ Чарльз Чеп'ю коротко визначив суть цього ризику:

Візуальні й електронні медія, які сьогодні домінують над усіма іншими, потребують специфічного інформаційного наповнення. Запорука їхньої успішності – це стислість, оперативність, швидкозмінність, різноманітність, почуттєвий заряд. Однак для мислення потрібні речі прямо протилежні. Мислення потребує часу. Воно потребує тиші й логічної методичності.⁶

Поступове стирання межі між інформуванням і розвагою є водночас і симптомом, і одною з причин зменшення суспільного запиту на поважний аналіз нагальних питань. Увага з боку мас-медія буває дуже несталою, і будь-яку гостро актуальну, здавалося б, тему можуть покинути без уваги, тільки-но з'явиться інша тема, що має більші шанси зацікавити аудиторію. Навряд чи випадково, що інтерес медія до масових протестів в Ірані після президентських виборів у червні 2009 року, – а отже, і поінформованість та стурбованість світової громадськості – різко зменшилися після смерті Майкла Джексона. Відповідальні мас-медія повинні мати чіткі пріоритети в поданні інформації і старатися не виробляти у своєї аудиторії смаку до сенсацій або спрощеного представлення проблем.

Ризик зниження журналістських стандартів ще більшає в цифровому просторі, де традиційне розрізнення між творцями і споживачами новин, інформації, думок та оцінок стає дуже розпливчастим. Використання блогів, «Твіттера» й інших соціальних медія приводить до того, що, перш ніж потрапити до своєї кінцевої аудиторії, та чи інша історія багато разів редагується, обростає коментарями, переформатовується. Важливо, щоб професійний журналіст своєю роботою засвідчував важливість таких цінностей, як об'єктивність, чесність, повага. Зокрема, сьогодні як ніколи важливо проводити чітку межу між фактами і їх оцінками та інтерпретаціями. Я радий, що ви не залишились осторонь цих завдань і заходилися розбудовувати програму журналістської освіти. Дуже важливо також зацелювати основи медія-грамотності *широкій громадськості*, щоб люди могли виробити обґрунтованіше, критичніше ставлення до мас-медія і вимагати від них більшої відповідальності. Краще поінформована, активніша налаштована громадськість означає більшу відповідальність мас-медія.

Фундаментальна етика: деякі корисні розрізнення

В академічній філософії прийнято розрізняти *фундаментальну етику* і *етику спеціальну (або прикладну)*. Остання зосереджується на конкретних

⁶ Charles Joseph Chaput, archbishop of Denver. Catholics and the 'Fourth Estate' (звернення до членів католицької організації *Legatus*, 8 лип. 2009). Текст доступний на сайті Денверської архієпархії: www.archden.org (прим. ред.).

питаннях і сферах діяльності, тоді як перша займається підставовими питаннями: Що є добро, а що – зло? Як чинити правильно, а як – неправильно? Та й взагалі, як можливі етичні судження? І хоч етика комунікації, безперечно, належить до сфери прикладної етики, було б великою помилкою оминути деякі важливі питання, котрі, як правило, розглядаються в контексті етики фундаментальної. Зокрема, важливо, щоб студентів журналістики спонукували вивчати різні *етичні теорії* й критично аналізувати їхній – часто неявний – вплив на сучасні дискусії щодо проблем етики. У своєму трактуванні етичних питань багато студентів, самі цього не усвідомлюючи, керуються ідеями, характерними для утилітаризму (мета виправдовує засоби), позитивізму (що законне, те й моральне), емотивізму (наші почуття підказують нам, що добре, а що погано) або релятивізму (в царині моралі нема нічого абсолютного). Було б дуже доречно дати студентам спеціальний курс етики, щоб вони могли експлікувати й критично обмірковувати свої неусвідомлювані досі критерії визначення того, що добре, а що погано.

Важливо також ознайомити студентів з *об'єктивними етичними теоріями*, такими як вчення про природне моральне право. Ці теорії ґрунтуються на переконанні, що правильність або хибність морального вибору можна визначити шляхом розмірковувань про те, що значить бути людиною. Добрий є той вибір, який уже зі самої своєї природи сприяє добробутові людини й суспільства, а поганий – той, який цьому добробутові шкодить (наприклад, брехня з природи своєї неморальна, бо вона підриває довіру, колючу для добрих особистих стосунків і добрих відносин у суспільстві, дарма що можна уявити ситуації, в яких брехня може принести певну користь). Ці об'єктивні теорії, що слушно розглядаються радше як метод морального розумування, а не як прямий шлях до істини, передбачають, що люди спільно, у співпраці визначатимуть, який вибір і яка практика варта заохочення, а яка заслуговує на догану. А для цього треба уважно розглянути всі погляди, що їх висловлюють різні учасники дискусій на етичні теми, щоб наші людські спроби сформулювати засади етики були якомога об'єктивнішими. Об'єктивні теорії утверджують діалогічний підхід до етики, доступний усім людям незалежно від релігійних або ідеологічних розбіжностей між ними, і створюють теоретичні підвалини для справжньої публічної дискусії на теми етики. Саме спільна готовність шукати правди, основана на переконанні, що правда в кінцевому підсумку має об'єктивний характер, зумовлює найвищу цінність такої дискусії – бо ж інакше ця дискусія була би звичайним змаганням у тому, хто кого присилує й хто ким краще зманіпулює, і кожен намагався би ствердити свої погляди без апелювання до істини.

У сфері фундаментальної етики багато уваги приділяється важливому розмежуванню між нормативною етикою і *«етикою характеру»*. Праці

Алістера Макінтайра (і не тільки) показали, що етика – це не тільки те, що ми робимо, не тільки правила чи норми, яких ми повинні додержувати. Етика – це також і те, що ми за люди, це чесноти, що їх повинен мати й розвивати в собі етичний суб'єкт. Щоб факультет журналістики міг стати дієвим чинником етичного виховання своїх студентів, не слід обмежуватися викладанням різного роду професійних етичних кодексів чи формулюванням етичних правил і норм. Треба старатися сформувати характер студента. Етика, повторюся, – це не тільки те, що люди роблять, а й те, які вони є. Давно підмічено, що *actio segue esse*: не досить, щоби студент знав, як йому слід чинити; треба сформувати його характер таким чином, щоб його вчинки визначалися прагненням жити згідно з найвищими цінностями. Тут варто згадати, яке значення в класичному моральному богослов'ї, а згодом і в працях Бернарда Лонергана мала концепція *попередньої готовності*. Якщо людина заздалегідь не готова зробити те, що правильне, й уникати того, що неправильне, то мало ймовірно, що вона докладатиме хоч трохи наполегливих і змістовних зусиль, щоб пізнати, що ж саме правильно, а що неправильно.

Важливо познайомити студентів із найшляхетнішими етичними традиціями їхньої професії, вказавши на *відповідні ролі в зріцях* для наслідування. У цьому зв'язку треба згадати, що багато журналістів засвідчили свою виняткову відданість правді. По всьому світу – і, як мені відомо, в Україні також – журналісти зазнають переслідувань, потрапляють за ґрати й навіть гинуть через таку відданість правді й небажання мовчати перед лицем несправедливості та корупції. Це яскравий приклад високих стандартів, до яких можуть прагнути мас-медія і який спонукує всіх професіоналів від журналістики стверджуватись у відданості правді, а отже й у служінні загальному доброві всього людства. Моральні стандарти особи зазнають найважчого випробування, як правило, саме в ситуаціях, коли дотримання власних стандартів доводиться оплачувати ціною особистих інтересів. Тож треба виховувати в студентах захоплення тими професіоналами соціальної комунікації, тими журналістами, – як вірними, так і невірними, – котрі, часто ціною великих особистих жертв, мали мужність не спасувати перед погрозами й не піддатися на підкуп з боку тих, хто хотів би корумпувати їх чи заткнути їм рота.

Етична місія католицького університету

У конкретному контексті католицького факультету соціальної комунікації було б доцільно зробити особливий наголос на тому, *яке велике значення для журналіста має відданість правді й змагання до об'єктивності*, особливо в сучасному світі, де чимало академічних установ, здається, геть за-

були про поняття істини й підпали релятивізму, що заперечує існування об'єктивних стандартів. Папа Бенедикт XVI висловився з цього приводу так:

Ці шкідливі тенденції свідчать про нагальну потребу того, що можна би назвати «інтелектуальною любов'ю до ближнього». Цей аспект любови підказує працівникам освітньої ниви, що їхня шляхетна й відповідальна праця – провадити молодь до правди – є не що інше, як акт милосердя. Справді, гідність освіти полягає в тому, щоб вивести молодь на шлях до правдивої досконалості й щастя. «Інтелектуальна любов» стверджує сутнісну єдність знання на противагу фрагментації, яка настає, коли розум перестає змагати до правди. Вона спрямована на те, щоб чітко показати зв'язок між вірою і всіма аспектами родинного й громадського життя. Коли в їхніх душах пробудиться прагнення до повноти й єдності правди, молоді люди, безперечно, будуть по-доброму вражені, збагнувши, що питання про те, що вони можуть знати, відкриває перед ними широке поле того, що вони повинні зробити. Тут вони на власному досвіді пізнають, «на що» й «на кого» вони можуть покласти надію, і дістануть натхнення, щоби своїм служінням суспільству сповнювати надією інших.⁷

Як ми вже бачили, будь-яка поважна спроба дати відповідь на питання про суть і призначення комунікації підводить нас до *граничних питань про кінцеву мету та сенс життя*. Навіщо говорити правду? Навіщо турбуватися про долю тих, хто потерпає від бідності або експлуатації? Нащо викривати неправду й несправедливість тих, у кого в руках багатство і влада? Ми повинні порушувати всі ці питання в наших навчальних програмах, і розглядати їх можна, зокрема, й на прикладах із літератури чи кіно. Це спонукатиме студентів задуматися над тими підставовими проблемами, про котрі ми часто забуваємо за різними життєвими клопотами, – особливо в нашу технологічну епоху, яка рідко дає нагоду для такого роду розмірковувань, що завжди вважалися за прикметну ознаку достойного життя.

Порушуючи фундаментальні питання й пробуючи відповісти на глибокі антропологічні запити наших студентів, католицькі школи та факультети журналістики не повинні цуратися *шанобливого представлення найголовнішої віри нашої Церкви* – віри в об'явлену в Христі безмежну й незаслужену любов Божу до всіх людей. Я вже говорив про те, що багато журналістів – як віруючих, так і невіруючих – готові ставити правду вище за власні інтереси. Намагаючись обґрунтувати й умотивувати таку жертвовність, ми повинні без вагань вказувати на приклад життя, смерті й воскресіння Ісуса Христа, що

⁷ Бенедикт XVI. Промова на зустрічі з працівниками католицьких навчальних закладів (Католицький університет Америки у Вашингтоні, 17 квіт. 2008). Текст доступний на сайті: <http://www.vatican.va> (прим. ред.).

не дав залякати себе ані насильством, ані смертю, і Його вірність знайшла винагороду в Отця. Християнська благовість дає нам причину боротися проти тих, хто хоче змусити нас зректися своїх найшляхетніших зобов'язань. А крім того, ми як віруючі знаємо, що ніколи не буваємо самотні у вірному служінні добру наших ближніх.

Стараючись зберегти рівновагу між проповіддю Ісуса, дух якого оживляє й наповнює сенсом наше соціальне вчення, і повагою до свободи тих, хто належить до іншої релігійної традиції або не належить до жодної, ми можемо скористатися слушними словами папи Бенедикта XVI:

Любов до ближнього не може використовуватися як засіб того, що сьогодні називають прозелітизмом. Любов вільна, вона не служить для досягнення якихось інших цілей. Та це не означає, що в ділах милосердя ми повинні залишати осторонь Бога і Христа. Річ у тім, що предметом милосердя завжди є ціла людина. Часто глибинною причиною страждань є саме відсутність Бога. Ті, хто чинить діла милосердя в ім'я Церкви, ніколи не накидатимуть іншим віру Церкви. Вони розуміють, що чиста й великодушна любов – це найліпше свідчення про Бога, в якого ми віримо та який спонукує нас любити ближнього. Християнин знає, коли час говорити про Бога, а коли краще мовчати, щоб за нас говорила любов.⁸

Переклад з англійської мови Андрій Салецький.

Paul Tighe

**Journalism: Professionalism and Ethics:
the Contribution of a Catholic University**

In his address at the inauguration of the Ukrainian Catholic University master's program in journalism, Msgr. Paul Tighe, secretary of the Pontifical Council for Social Communications, calls upon the students and the faculty to foster the sound professional ethics of journalism. Journalism that is ethically aware will not only contribute to social prosperity and the development of civil society but will also help affirm the dignity of a human person. The concern for truth, which is the main ethical value in journalism, is closely related to the Christian values that a Catholic university should cultivate in its students.

Keywords: professional ethics, journalism, Catholic social teaching, civil society.

⁸ Бенедикт XVI. Енцикліка *Deus caritas est* (25 груд. 2005), п. 31.